

עמדות של אנשי מקצוע בתחום בריאות הציבור כלפי קבלת ההחלטות בנושא בריאות הציבור במהלך משבר קורונה בישראל

- מיה נגב¹, תמר זוהר¹, חגי לוי²
 1. ביה"ס לבריאות הציבור, אוניברסיטת חיפה
 2. ביה"ס לבריאות הציבור ורפואה קהילתית, האוניברסיטה העברית-הדסה

דו"ח מסכם עבור משרד המדע והטכנולוגיה - תקציר לשר

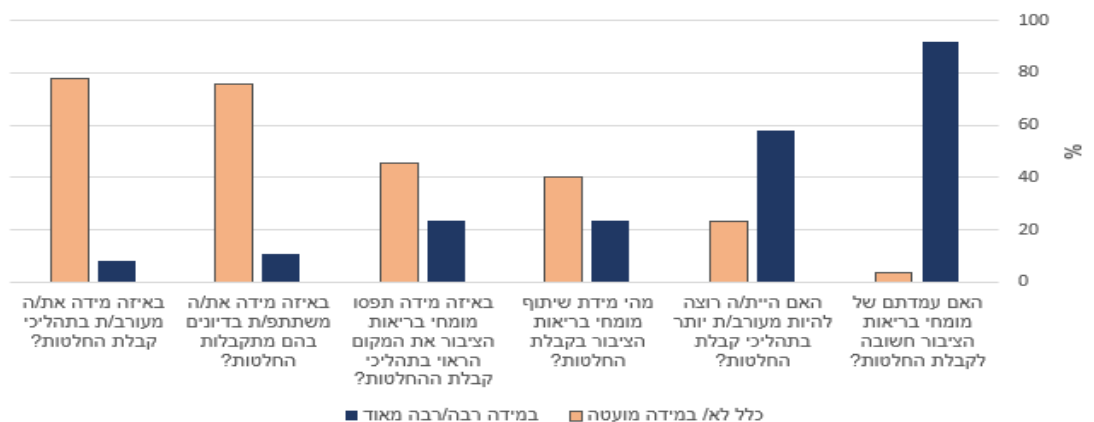
במסגרת מרכז הידע והמחקר הלאומי בתחום ההיערכות למצבי חירום, **25.5.2020**

תמצית: בסקר שנערך בקרב אנשי מקצוע בתחום בריאות הציבור כלפי ההחלטות במשבר הקורונה. נמצא כי לדעתם של אנשי המקצוע תהליך קבלת ההחלטות לא התנהל בשקיפות מספקת, לא היה שיתוף מספק של אנשי המקצוע ומידת האמון של אנשי המקצוע בדרג הפוליטי נמוכה. רוב המשתתפים הסכימו שהאמצעים שננקטו היו חשובים על מנת להפחית את ההתפשטות אך פחות משליש חשבו שהתקבלו בעיתוי הנכון. החוקרים ממליצים על הקמת צוות תחקור רב-מקצועי עצמאי אשר יבחן לעומק את תהליכי קבלת ההחלטות.

רקע: במרץ 2020 הכריז ארגון הבריאות העולמי על נגיף הקורונה הגורם למחלת COVID-19 כמגפה עולמית, אשר התפרצה כמעט בכל מדינות העולם ובכללן בישראל. עד תחילת חודש מאי 2020 התגלו בארץ 16,319 חולים מאומתים בקורונה ו-239 נפטרו. במהלך התפרצות מגפות קיים צורך בקבלת החלטות מורכבות בתנאי אי ודאות לשם שמירה על בריאות הציבור. החלטות אלו כללו שימוש באמצעים לצמצום או למניעה של התפרצות כגון סגר כללי או שימוש בכלי חריג של שירות הביטחון הכללי (שב"כ) על מנת לעקוב אחר חולים החיוביים לנגיף הקורונה.

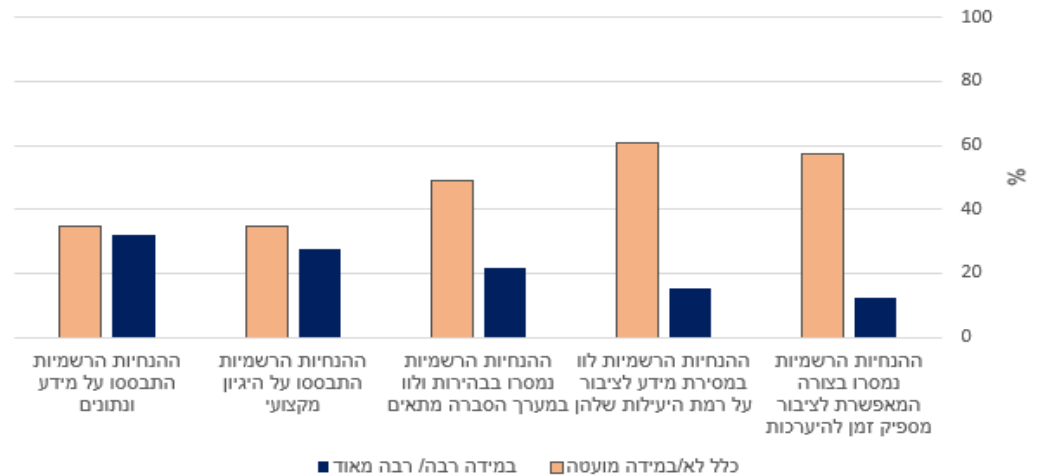
מטרת הסקר: להעריך עמדות אנשי מקצוע בתחום בריאות הציבור בישראל כלפי קבלת ההחלטות בנושא בריאות הציבור וניהול משבר הקורונה במהלך התפרצות משבר COVID-19 בישראל, על מנת להבין את מידת מעורבותם של אנשי בריאות הציבור בקבלת ההחלטות, זיהוי חסמים ומתן המלצות לתגובות יעילות יותר.

תוצאות: 112 משתתפות (67%) ומשתתפי הסקר הגיעו ממגוון רחב של עיסוקים בתחום בריאות הציבור (רפואה, סיעוד, סגל אקדמי, עובדי מעבדה, וטרינריה, קידום בריאות ועוד). כפי שעולה מהגרף הבא, רוב מוחלט (92.0%) השיבו כי עמדתם של מומחי בריאות הציבור חשובה לקבלת ההחלטות במידה רבה או רבה מאוד, אבל רק 23.2% השיבו שהיה שיתוף מומחי בריאות הציבור במידה רבה או רבה מאוד.

אחוז העונים כלל לא/ במידה מועטה ובמידה רבה/רבה מאוד על היגדים הקשורים במעורבות בתהליך קבלת החלטות במהלך משבר הקורונה

רוב (59.8%) המשתתפים סברו במידה רבה או רבה מאוד שהאמצעים שהתבקשו על ידי משרד הבריאות היו חשובים על מנת להפחית או למנוע את התפשטות נגיף הקורונה, אחוז נמוך יותר (31.3%) סברו במידה רבה או רבה מאוד שההחלטות התקבלו בעיתוי הנכון. עם זאת, 74.1% סברו שתהליך קבלת ההחלטות התנהל בשקיפות במידה מועטה או כלל לא ו-53.6% סברו במידה מועטה או כלל לא שהייתה למשרד הבריאות מערכת סדורה, מלאה וברורה של פעולות למניעת התפשטות הנגיף, כפי שעולה מהגרף הבא:

אחוז ההסכמה במידה מועטה/כלל לא להערכת ההנחיות שהתקבלו לשמירה על בריאות הציבור

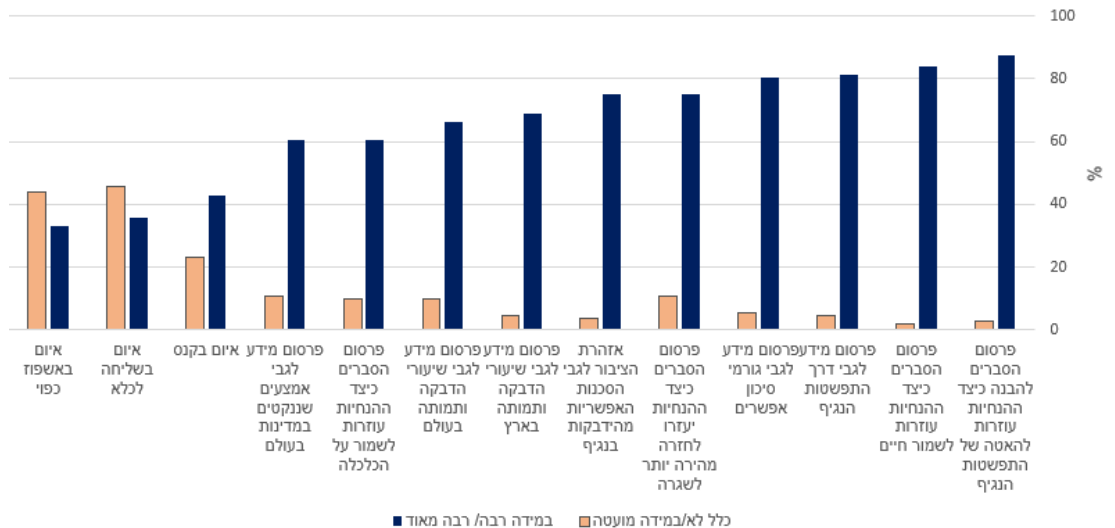
87.5% ציינו כי מידת השמירה האישית שלהם על ההנחיות שניתנו לציבור היתה במידה רבה או רבה מאוד ופחות מ-1% ציינו ששמרו על ההנחיות במידה מועטה או כלל לא, כלומר העוסקים בבריאות הציבור נתנו דוגמה אישית בהתנהגותם.

נמצאה מידת אמון שונה בגופים השונים במהלך משבר הקורונה. מידת האמון במידה רבה או רבה מאוד היתה בגורמי המקצוע ובראשם איגוד רופאי בריאות הציבור (80.4%) ובתי החולים (78.6%). לעומת זאת נמצאה מידת אמון נמוכה בגורמים הפוליטיים: רק 14.3% העריכו במידה רבה או רבה מאוד את האמון בראש הממשלה, 13.4% בכנסת, 8.0% בממשלה ורק 4.5% העריכו את האמון בשר הבריאות.

מבחינת ביסוס ומסירת ההנחיות הרשמיות: רוב (60.7%) מהמשתתפים סברו כי רמת היעילות של ההנחיות לא נמסרה כלל לציבור או נמסרה במידה מועטה, 57.1% סברו במידה מועטה או כלל לא שההנחיות הרשמיות נמסרו בצורה המאפשרת מספיק זמן להיערכות, 49.1% סברו במידה מועטה או כלל לא שההנחיות נמסרו בבהירות ולו במערך הסברה מתאים, ו-34.8% סבורים במידה מועטה או כלל לא שההנחיות התבססו על היגיון מקצועי, מידע ונתונים.

מבחינת מידת היעילות של האמצעים השונים על מנת לשכנע את הציבור לשמור על ההנחיות, מעל 80% הסכימו במידה רבה או רבה מאוד כי האמצעים הבאים היו יעילים: פרסום הסברים להבנה כיצד ההנחיות עוזרות להאטה של התפשטות הנגיף, פרסום הסברים כיצד ההנחיות עוזרות לשמור חיים, פרסום מידע לגבי דרך התפשטות הנגיף ופרסום מידע לגבי גורמי סיכון אפשריים. לעומת זאת פחות מ-40% הסכימו במידה רבה או רבה מאוד כי האמצעים הבאים היו יעילים: איום בשליחה לכלא, איום באשפוז כפוי. זאת כפי שעולה מהגרף הבא.

בהתייחס לשימוש באמצעים לחקירת מגעים וניטור תחלואה: 56.3% הסכימו במידה מועטה או כלל לא שנעשה שימוש מספק בזמן ההתפרצות ביכולות של המרכז הלאומי לבקרת מחלות ו-50.0% ביכולות משרד הבריאות. 45.5% כלל לא הסכימו או הסכימו במידה מועטה כי היתה הצדקה לשימוש בכלי השב"כ לאיכון חולים גם במחיר של פגיעה בזכויות ופרטיות האזרח. 41.1% הסכימו במידה מועטה או כלל לא שהייתה הצדקה בשימוש בכלי שב"כ לצורך איכון חולים על מנת לצמצם או למנוע את ההדבקה.

אחוז התשובות לגבי מידת היעילות של כל אחד מהאמצעים הבאים על מנת לשכנע את הציבור לשמור על ההנחיות

מבחינת אמינות של מקורות המידע השונים, מעל 75% ציינו כמקור אמין במידה רבה או רבה מאוד כתבי עת אקדמיים, ארגון הבריאות העולמי או אתרים ממשלתיים בעולם. זאת לעומת 43.8% שציינו את משרד הבריאות בישראל כמקור אמין במידה רבה או רבה מאוד ורק 8% את התקשורת הישראלית. עם זאת המשתתפים ציינו שהתעדכנו לפחות מדי יום בתקשורת הישראלית (63.4%) ובמשרד הבריאות (52.7%).

סיכום והמלצות: הדו"ח המפורט נותן תמונת מצב עדכנית על עמדות של אנשי מקצוע בתחום בריאות הציבור כלפי קבלת ההחלטות בנושא בריאות הציבור במהלך משבר COVID-19 בישראל. במגבלות גודל המדגם, משתקפת תמונה של ניהול מצב חירום בבריאות הציבור ללא שיתוף מספק של אנשי המקצוע בבריאות הציבור וללא שקיפות והתייחסות מספקת לציבור, אשר מתבטאת גם באמון נמוך בדרג הפוליטי. ממצאי הדו"ח מצביעים על כשלים אפשריים המחייבים בדיקה מקצועית מעמיקה.

לאור זאת אנו ממליצים על הקמת צוות תחקור רב-מקצועי עצמאי אשר יבחן לעומק את תהליכי קבלת ההחלטות בתחום בריאות הציבור במשבר הקורונה בישראל. לקחי צוות התחקור יוכלו לשמש לקראת המשך ההתמודדות עם משבר הקורונה, על שלביו השונים, ולצורך היערכות טובה יותר למגפות ומצבי חירום בישראל. על הצוות יהיה להתייחס בין היתר להקמת רשות לאומית אזרחית לשעת משבר, דרכים לשיתוף אנשי המקצוע הרלוונטיים ולמניעת נתק בין מקבלי ההחלטות למציאות בשטח, שיפור השקיפות, שיתוף הציבור והסברה נכונה, תיאום והעברת מידע בין גופים.

הדוח המלא כולל פירוט השיטות, באתר מרכז הידע והמחקר הלאומי בתחום היערכות למצבי חירום

<http://muchanut.haifa.ac.il/>